

Oponentský posudek bakalářské práce Alberta Maršíka *Schopnost uživatelů češtiny reagovat na narušení koherence konverzace v komunikaci s chatbotem*

Koncepce práce: A

Předložená práce má pečlivě rozmyšlené cíle a od nich se odvíjející koncepci, zřetelně promítnutou do struktury práce. Autor si klade za cíl, s oporou o poznatky z textové syntaxe a konverzační analýzy související s repertoárem a distribucí kohezních prostředků, budováním koherentní promluvy a různorodými rysy sekvenčních struktur, studovat, jak mluvčí češtiny reagují na narušení koherence konverzace v různých tematických a situačních kontextech v experimentálních podmínkách konverzace s chatbotem. Práce je originální a autorská v nejlepší slova smyslu: autor nejen tvořivě pracuje se zvolenou zdrojovou literaturou za účelem precizace identifikace a popisu zkoumaných projevů narušení koherence, ale zároveň k tomu využívá svého původního chatbota a konverzace, které jeho zapojením do konverzací s různými mluvčími češtiny získal. Přináší tak cenné poznatky o tom, a) jak lze různé přístupy ke koherenci a návaznosti v konverzaci využít při analýze tohoto typu umělých konverzací, a b) nakolik se napříč jednotlivými takovými konverzacemi objevují podobné vzorce v jazykovém jednání mluvčích češtiny rozpoznávajících (ne)koherenci v dialogu.

Metodologie, sběr a zpracování dat: A

Materiál využitý v kvalitativní analýze pochází z množiny konverzací mluvčích češtiny s chatbotem naprogramovaným autorem. Autor sleduje, nakolik se konverzace odvíjejí koherentně a za jakých podmínek dochází k narušení koherence konverzace – tyto situace v různé míře detailu komentuje. Autor tímto postupem jako k jednomu z výsledků práce dospívá k typologii narušení koherence v konverzaci, jež se může stát podkladem pro další výzkumy na větších vzorcích dat stejného typu, případně dat jiných. Přehlednost a přínosnost tohoto postupu analýzy se ukazuje např. tam, kde autor sleduje koherenci a její narušení v oblasti anaforických vztahů včetně asociačních.

Otázky k obhajobě:

1. Pasáže k (implicitní/explicitní) metakomunikaci a k metajazyku v konverzacích s chatbotem (např. s. 39n.) jsou, na rozdíl od jiných úseků, poněkud obtížně dostupné porozumění, mj. proto, že se mluví jak o metakomunikačních, tak metajazykových formulích. (Pro ilustraci viz např. pasáž ze str. 41: *Jak je zmíněno výše, důvod, proč je třeba metajazyku rozumět jako speciálnímu případu metakomunikace, je převoditelnost metajazykových formulí na explicitní metakomunikační performativy.* - mimo jiné není úplně zřejmé, proč by měla analytikem hodnocená převoditelnost metajazykových formulí na explicitní metakomunikační performativy být vhodným či spolehlivým vodítkem při analýze.) Prosím autora, aby přesněji, s oporou o příklady, vymezil, jak chápe vztah mezi metakomunikací a metajazykem, a za jakých podmínek je nutně označuje za explicitní či implicitní, plus v tom druhém případě jaká vodítka používal pro interpretaci konkrétních úseků jako implicitně metakomunikačních.
2. Využitelnost závěrečného dotazníku v současné fázi výzkumu autor správně hodnotí střízlivě jako možný zdroj explicitní reflexe a hodnocení výkonu chatbota mluvčím, který s ním interagoval. – Přesto je v samotné analýze k takovým podnětům z dotazníku odkazováno minimálně. Prosím autora o vysvětlení, čím to je – zda bylo celkově takových reakcí ze strany mluvčích poskytnuto málo, nebo se netýkaly oblasti (ne)koherence ve vývoji konverzace mezi chatbotem a mluvčím.

Práce s odbornou literaturou: A

Autor bezpečně pracuje jak s bohemistickou odbornou literaturou z oblasti textové syntaxe, tak se zahraniční literaturou zejména z interakční lingvistiky a konverzační analýzy.

Drobnější poznámka obracející se i k budoucnosti: Vzhledem k tomu, že autor v analýze dochází k identifikaci situací, kdy rozpoznání (ne)koherence pravděpodobně závisí na znalosti světa mluvčího, doporučovala bych prohloubit teoretický přístup k modelování znalosti mluvčího s oporou o některý z existujících modelů, tj. nespokojit se s pouhým konstatováním vlivu takového aspektu na průběh konverzace, ale snažit se jej operacionalizovat podobně poctivě jako roviny koherence, tematických posloupností či sekvenční struktury (k možným, snadno dostupným zdrojům pro takové modely viz např. Kolman [2020], což doporučuji mj. z důvodu výskytu konverzací, jako je ta na str. 38 práce, nebo Matiasovitsová & Lehečková [2020] a především práce tam citované).

V seznamu literatury je úsměvný překlep ve jméně Josefa Hr(a)báčka.

Formální úroveň práce: B

V abstraktu i ve vlastním textu práce jsou místy některé výpovědi obtížněji srozumitelné (např. úsek *Temporální aspekt je zde plně zastoupen čistou chronologií. Narušení koherence konverzace má větší potenciál být chápáno jako takové, protože uživatel připouští variantu technického problému, zatímco v mezilidské komunikaci panuje typicky vzájemná důvěra o snaze zachovat koherenci konverzace* v abstraktu nebo výpověď *V některých případech narušení koherence v konverzaci jasně vychází z konkrétního momentu terminologického vymezení práce* v závěru na str. 51).

V práci se ale rovněž místy vyskytují formulace stylisticky nevhodné, případně needitované (např. na str. 52 *Byli jsme svědky, kde tematická posloupnost a sekvenční struktura zřetelně spolupracují* či v abstraktu *Smysluplně je porovnávat se lze dovolit zatím jenom mezi sebou*).

Oba typy formulačních či stylistických nedostatků občas ztěžují čtení, což trochu zbytečně snižuje celkový dojem z práce.

Z pravopisných nedostatků je relativně časté neoddělení vedlejší věty vložené čárkou na konci.

Celkové hodnocení:

Předložená bakalářská práce splňuje požadavky kladené na kvalifikační práce na tomto stupni a ráda ji doporučuji k obhajobě. I přes zmíněné stylistické nedostatky navrhuji s ohledem na originalnost tématu a zjevnou invenčnost zpracování hodnocení výborně.

Budu doufat, že autor práce se rozhodne téma (v souladu s výhledem představeným v závěru) rozvíjet i v budoucnu a pokročilejší výsledky svého zkoumání také publikovat v odborném periodiku.

V Praze dne 2. 2. 2022

Mgr. Eva Lehečková, Ph.D.

Literatura:

Kolman, V. (2020). *Noc, v níž se pořádají medvědí hony na zajíce*. Praha: Argo.

Matiasovitsová, K. & E. Lehečková. (2020). Intersubjektivita ve hře rodiče s dítětem. *Studie z aplikované lingvistiky* 11(1), 54–78.